CREATORII

Paul Bede Johnson (născut în 1928 la Manchester) este un bine-cunoscut ziarist și istoric englez. A studiat la Stonyhurst College, apoi la Magdalen College (Oxford). S-a afirmat ca jurnalist în anii '50, la *The New Statesman*. În anii '70 a început să aibă concepții tot mai conservatoare; pe fundalul problemelor economiei britanice, s-a opus mișcării sindicale. Susținător al lui Margaret Thatcher, a devenit unul dintre consilierii ei și i-a scris o serie de discursuri. Din 1981 până în 2009 a deținut o rubrică în *The Spectator*. S-a preocupat de problemele și evenimentele care indicau, în opinia sa, declinul general, de la educație la practicarea religiei și comportamentul social. A scris regulat în *The Daily Telegraph* și într-o serie de publicații americane (*The New York Times*, *The Wall Street Journal*, *Commentary*, *The National Review*). În anul 2006, Johnson a primit din partea președintelui George W. Bush The Presidential Medal of Freedom.

Autor prolific, a abordat cu talent și vervă cele mai diverse subiecte. Printre titlurile sale se numără: *The Offshore Islanders: A History of the English People* (1972), *Elizabeth I: A Study in Power and Intellect* (1974), *The Life and Times of Edward III* (1974), *Pope John XXIII* (1975), *A History of Christianity* (1977), *Ireland: A Concise History from the Twelfth Century to the Present Day* (1981), *Pope John Paul II and the Catholic Restoration* (1982), *A History of the Modern World from 1917 to the 1980s* (1983; *O istorie a lumii moderne*, Humanitas, 2003; reed. 2005, 2014), *A History of the Jews* (1987; *O istorie a evreilor*, 2005; Humanitas, 2015), *Intellectuals* (1988; *Intelectualii*, Humanitas, 1999; reed. 2006, 2011, 2015), *To Hell with Picasso and Other Essays* (1996; *La naiba cu Picasso și alte eseuri*, Humanitas, 2012), *A History of the American People* (1997), *Napoleon* (2002), *The Vanished Landscape: A 1930s Childhood in the Potteries* (2004; *Peisajul dispărut. Anii copilăriei mele*, Humanitas, 2013), *Creators: From Chaucer and Dürer to Picasso and Disney* (2006; *Creatorii: De la Chaucer și Dürer la Picasso și Disney*, Humanitas, 2019), *Churchill* (2009; Humanitas, 2017), *Jesus: A Biography from a Believer* (2010; *Viața lui Isus povestită de un credincios*, Humanitas, 2012), *Socrates: A Man for Our Times* (2011; *Socrate. Un om pentru timpurile noastre*, Humanitas, 2013), *Darwin: Portrait of a Genius* (2012; *Darwin. Portretul unui geniu*, Humanitas, 2018), *Mozart: A Life* (2013; *Mozart. O viață*, Humanitas, 2015), *Stalin* (2014; Humanitas, 2014).

PAUL JOHNSON

CREATORII

DE LA CHAUCER ȘI DÜRER LA PICASSO ȘI DISNEY

Traducere din engleză și note
de Anamaria Schwab

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iulia Vladimirov
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

Paul Johnson
Creators: From Chaucer and Dürer to Picasso and Disney

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Johnson, Paul
Creatorii: de la Chaucer și Dürer la Picasso și Disney / Paul Johnson;
trad. din engleză și note de Anamaria Schwab. – București: Humanitas, 2019
Index
ISBN 978-973-50-6572-0
I. Schwab, Anamaria (trad.) (note)
008

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

Cuprins

1. Anatomia pasiunii creatoare 7
2. Chaucer: Un om de rând din secolul al XIV-lea 28
3. Dürer: Cum miroase tușul gravorului 52
4. Shakespeare: Un uriaș pe care nu-l cunoaștem 71
5. J.S. Bach: Genetica orgii 111
6. Turner și Hokusai: Apocalipsul acum – și altcândva 133
7. Jane Austen: Ne alăturăm și noi doamnelor? 160
8. A.W.N. Pugin și Viollet-le-Duc: Goticul pentru toți 189
9. Victor Hugo: Un geniu fără minte 212
10. Mark Twain: Cum să spui o anecdotă 234
11. Tiffany: Vedere prin sticla fumurie 255
12. T.S. Eliot: Ultimul poet cu ghetre 279
13. Balenciaga și Dior: Estetica unei butoniere 307
14. Picasso și Walt Disney: Mai este loc pentru natură în lumea modernă? 336
15. Metafore în laborator 374

Note 389
Indice de nume 409

1

Anatomia pasiunii creatoare

În 1988 am publicat un volum intitulat *Intelectualii*; am analizat această categorie și m-am oprit la 12 exemple de intelectuali, în tot atâtea eseuri. Volumul reprezintă un studiu critic axat pe discrepanța dintre idealurile intelectualilor și comportamentul lor în viața publică și privată. Defineam acolo intelectualul ca pe o persoană care pune ideile mai presus de oameni; cartea s-a bucurat de succes și a fost tradusă în mai multe limbi. Totuși, unii critici m-au acuzat de malițiozitate, dat fiind că discutam despre latura mai degrabă negativă a unor oameni de altfel foarte inteligenți și talentați. De ce nu insistasem mai mult asupra dimensiunii creative și eroice a elitelor? Cartea de față, *Creatorii*, este inspirată de volumul anterior, analizând destinul unor oameni care s-au dovedit extrem de originali în domeniile lor de activitate. Dacă mai am zile, sper să pot completa trilogia cu încă un titlu, *Eroii*, care va trata subiectul celor ce ne-au îmbogățit istoria prin carierele lor de excepție, prin actele de curaj sau prin calitatea lor de conducători.

Creativitatea este, cred eu, o trăsătură intrinsecă ființei umane. Suntem cu toții copiii unui Dumnezeu atotputernic. Dumnezeu se definește în mai multe moduri: este omnipotent, atoateștiutor și atoatevăzător; este, de asemenea, veșnic; e judecătorul suprem și sursa absolută de dragoste, frumusețe, dreptate și fericire. Mai presus de orice, este creatorul tuturor lucrurilor.

El a creat universul și pe cei care îl populează; când ne-a creat pe noi, ne-a făcut după chipul și asemănarea Lui, ca personalitatea și însușirile Lui să se reflecte, fie și palid, în mintea, în trupul și în sufletul nostru nemuritor. Prin natura lucrurilor, suntem la rândul nostru niște creatori. Cu toții suntem capabili de creație, într-un fel sau altul. Aș spune că actul creației ne face extrem de fericiți, chiar dacă în cazul nostru este vorba de un act umil și mărunt. Eu mă consider de două ori norocos, fiindcă Dumnezeu mi-a dat nu doar darul scrisului, ci și talent la desen și la pictură. Mi-am câștigat existența scriind, iar imaginile pe care le-am creat pe hârtie sau pe pânză au reprezentat surse de extraordinară plăcere de-a lungul timpului. Ori de câte ori mi se întâmplă ceva rău sau mă simt descurajat, mă izolez în studiu sau traversez grădina spre atelierul meu, găsindu-mi liniștea în actul creației. Mai mult decât orice altă activitate, creația e un remediu împotriva neajunsurilor cotidiene. Mă pot considera norocos și pentru că sfera mea de lucru ține de domeniul „creativ" și-mi furnizează dovezile palpabile ale lucrurilor pe care le-am realizat până acum: peste 40 de volume publicate, nenumărate articole apărute în reviste și ziare și zeci de mii de desene, acuarele și picturi. Alte forme de creație au rezultate mai puțin vizibile. Putem crea, de exemplu, o afacere. Afacerea este o formă de creație care ne satisface în foarte mare măsură pentru că le oferă și altor oameni slujbe; le oferă, de asemenea, ocazia de a crea la rândul lor. Mai mult, o afacere e vizibilă, dat fiind că se desfășoară într-un grup de clădiri, pe o suprafață extinsă de teren sau are ca rezultat o serie de produse vândute în magazine și întrebuințate de masele largi. Sunt însă forme de creativitate care nu pot fi văzute, auzite sau observate în mod direct. Fostul meu editor, Kingsley Martin, mi-a spus la un moment dat următoarele: „Eu nu am copii. Am făcut însă trei grădini pornind de la zero. Două dintre ele au dispărut deja și probabil că va dispărea și a treia după ce voi muri". E poate adevărat, însă, la un moment dat,

cele trei grădini au produs flori, fructe și legume și i-au făcut pe mulți oameni fericiți. Nimic nu reprezintă atât de evident și de plenar actul creației precum o grădină frumoasă, care e totuși o realizare efemeră, după cum ne-o dovedesc magnificele grădini dispărute ale Antichității, despre care se vorbește în scrierile din vechime.

Alte forme de creație, nu mai puțin relevante, sunt de natură spirituală, dar efemeră. Una dintre cele mai importante este arta de a stârni râsul. Trăim cu toții într-o Vale a Plângerii care începe odată cu țipătul nou-născutului și în care suferința nu-și diminuează intensitatea pe măsură ce înaintăm în vârstă. Umorul, care ne binedispune temporar, este una dintre cele mai valoroase forme de alinare, iar darul de a provoca râsul este un talent rar și inestimabil. Cei ce creează o glumă nouă, care circulă, se traduce și în alte limbi, devine universală și traversează generațiile, poate chiar și mileniile, sunt adevărate genii, spirite binefăcătoare ale umanității. Numele acestor bărbați și femei rămân însă anonime. Am spus „și femei" pentru că femeile, a căror viață e mai grea decât cea a bărbaților, au nevoie de glume în mai mare măsură și fac glume mai des. Prima glumă din istorie (atestată pe la 2750 î.Cr.) a fost făcută de o femeie, Sara, soția lui Avraam, iar gluma respectivă împreună cu reacția femeii sunt menționate în Geneza 18, 12–15. Dumnezeu a mustrat-o pe Sara pentru frivolitatea ei. Era pe vremuri un comic pe care-l chema Frankie Howerd; spectacolele lui s-au păstrat parțial în fragmente de filme vechi și unele înregistrări video. Am stat odată întâmplător lângă el, la un dineu plictisitor, cu mulți invitați, și i-am spus: „Aveți un chip care sugerează creativitatea, domnule Howerd". „Da? Cum așa?" „E suficient să mă uit la figura dumneavoastră și îmi vine să râd." „Mă flatați." „Nu, domnule. Dumneavoastră, comicii, care ne faceți să râdem grație darurilor cu care v-a înzestrat natura, sunteți unii dintre cei mai importanți oameni din lume. Politicienii și generalii se perindă la guvernare și dețin

puteri uriașe în stat. Însă adevărații binefăcători ai omenirii sunteți dumneavoastră, care ne ajutați să ne înecăm amarul în hohote de râs." Actorul a fost impresionat de vorbele mele și i-am văzut lacrimile curgându-i pe obrajii ridați, brăzdați de zecile de ani în care s-a străduit să stârnească râsul (sau „chicotelile", cum zicea el), în teatre de varietăți cu săli friguroase. Pe chipul său s-a ivit o expresie tragicomică; Howerd și-a șters lacrimile și mi-a șoptit: „E cel mai frumos lucru care mi s-a spus vreodată". Apoi a reluat celebra glumă despre flautistul ciung și întregul episod s-a încheiat în hohote de râs.

Dat fiind că suntem făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, suntem cu toții înzestrați cu creativitate; trebuie doar s-o lăsăm să se manifeste. Fermierii, dar și pantofarii sunt, la rândul lor, înzestrați cu creativitate. Un controlor dintr-un autobuz londonez mi-a spus odată: „Am cel mai grozav traseu din Londra". Se citea pe chipul lui mândria, simțul proprietății și sentimentul contribuției sale creative la bunul mers al lucrurilor, aproape ca în cazul lui Pascal, filozoful care la mijlocul secolului al XVII-lea a avut ideea înființării unui serviciu de omnibuze pentru orașele mari, precum Parisul. Intru câteodată în vorbă cu un măturător jovial care face curat pe strada unde locuiesc și care vine din orașul Isfahan, din Iran; acolo se află cel mai mare și mai frumos scuar din lume, la care și-au adus contribuția de-a lungul timpului mai mulți arhitecți și meșteri, dar cu precădere în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. L-am întrebat la un moment dat dacă nu are sentimentul că și el este în felul său un creator, și mi-a zis: „Sigur că da, în fiecare zi iau în primire o stradă murdară și o fac curată, slăvit fie Domnul". Oamenii nu sunt întotdeauna capabili să discearnă elementul creativ din viața și din cariera lor, deși identificarea lui le-ar procura nenumărate satisfacții.

Chiar dacă toți suntem înzestrați cu darul creativității, acesta se manifestă diferit, de la instinctul sturzului de a-și construi cuibul, instinct care se manifestă de altfel și la om în construc-

țiile mai complexe, dar nu semnificative, până la instinctul sublim ce-i conduce pe artiști la realizări impresionante și nemaivăzute, care rămân în istorie. Cum am putea defini sau explica acest nivel superior de creativitate? Adevărul este că nu-l putem defini, tot așa cum nu putem defini geniul. Însă putem să-l ilustrăm: acesta este scopul volumului de față.

Actul creației pornește întotdeauna de la realizările predecesorilor. Nimeni nu creează în vid. Toate civilizațiile au evoluat pe baza societăților care le-au precedat. Când se refereau la secolele de aur ale culturii miceniene, grecii din Attica spuneau: „Înaintea de Pylos a existat un alt Pylos, înainte de care a fost un altul". Am vrea să știm numele acelui geniu al creației artistice care a realizat elaboratele picturi rupestre din nordul Spaniei acum aproximativ 40.000 de mii de ani, devenind astfel primul artist profesionist. Nu avem însă nici o dovadă că ar fi existat un creator anume în cadrul acelei ample mișcări artistice. Avem totuși unele dovezi vagi despre existența unui om care avea (se pare) capacitățile unui geniu universal și despre care putem spune că a contribuit la nașterea civilizației egiptene antice. Imhotep a jucat rolul unui vizir, prim-ministru sau șef al personalului pentru mai mulți faraoni din cea de-a treia dinastie egipteană, începând cu Zoser, care a domnit între 2630 și 2611 î.Cr., până la Huni, jumătate de secol mai târziu. Activitățile întreprinse de Imhotep erau atât de numeroase și acopereau o perioadă de timp atât de extinsă, încât un cercetător a sugerat că numele său ar indica de fapt fuziunea numelor a două persoane, tată și fiu; nu avem însă nici o dovadă în sprijinul acestei teorii. Imhotep era de asemenea arhitect și a contribuit la construcția celebrei piramide în trepte de la Saqqâra. Aceasta a fost prima piramidă de proporții care a rămas în picioare până în ziua de azi datorită structurii ei interne, față de alte construcții ample din vechime, care s-au prăbușit, producând adevărate dezastre sau *katastrophés*, cum aveau să le numească grecii mai târziu. Piramida lui Imhotep

este, prin urmare, precursoarea marilor piramide de la Giza, din timpul celei de-a patra dinastii. La fel de important este și complexul de construcții adiacente piramidei în trepte. Acestea sunt însemnate cu numele lui Imhotep și reprezintă confirmarea unei întregi tradiții păstrate de-a lungul istoriei Egiptului antic, tradiție care a fost redată în scris în jurul anului 250 î.Cr., și potrivit căreia Imhotep ar fi fost primul om care a înălțat o construcție din piatră. Complexul său funerar este într-adevăr o lucrare arhitecturală impresionantă, cu o înfățișare surprinzător de modernă; pilaștrii complexului au inițiat un lung progres al formelor, care a culminat cu arhitectura templelor clasice grecești din anul 700 până în anul 400 î.Cr., și care continuă și în ziua de azi.

La Saqqara există și alte construcții care i-au fost atribuite lui Imhotep; este limpede, prin urmare, că avem de-a face cu un artist înzestrat, cu realizări pe măsură. Imhotep a fost însă mai mult decât atât. A deținut și funcția de mare preot, dar și de prim-ministru al lui Zoser. A trăit într-o perioadă când civilizația egipteană, avansând pe bazele instituite de primele două dinastii (dar și de conducătorii predinastici), a ajuns la formele sale de manifestare tipice, care au devenit apoi permanente și și-au câștigat statutul canonic, supraviețuind mai mult de 2.000 mii de ani. Acest fapt este vizibil mai ales în cazul hieroglifelor, care, deși au apărut în timpul faraonului Menes, marele om de stat care a unificat Egiptul în jurul anului 2900 î.Cr., și-au căpătat eleganța stilistică de-abia în timpul lui Zoser și a succesorilor lui imediați. Și aici e vorba probabil de influența lui Imhotep. Ca principal administrator al regatului, se pare că ar fi reunit un grup de artizani din toate domeniile și, cu ajutorul lor, ar fi impus o modalitate de lucru uniformă, coerentă. Nu cunosc nici un alt episod din istorie în care un singur individ să fi jucat un rol atât de important în crearea unei civilizații sau, mai bine spus, în conturarea formelor ei exterioare, vizibile. Era probabil o persoană cu un gust desăvârșit,

fiind înzestrat deopotrivă cu geniul inventivității și cu o voință de fier. Egiptenii îi recunoșteau pe deplin valoarea. În timpul Perioadei Târzii (cca 750–332 î.Cr.) a fost deificat, devenind, printre altele, zeu al medicinei și cel dintâi arhitect. În timp, au supraviețuit mai multe statuete din bronz și din piatră care îl reprezintă, ultima datând din jurul anului 400 d.Cr., la mai bine de 2.000 mii de ani după moartea lui. Imhotep a rămas și în panteonul grecesc drept Asclepios, zeul medicinei.[1]

Faptul că reputația de geniu a acestui personaj istoric a traversat secolele și că a fost venerat (pe insula Philae, de pildă) ca mare artist și om de știință până aproape de Evul Mediu, când Atena și Roma intraseră în declin, ne arată că spiritul creativ este uneori apreciat cu adevărat de generațiile care beneficiază de pe urma lui.

Construim panteonuri și mausolee, creăm academii ale „nemuritorilor“ (ca în Parisul lui Richelieu), împodobim Colțul Poeților din Westminster Abbey și avem grijă de cimitire precum Arlington, Escorial, Domul Invalizilor sau Memorialul Walhalla, cel cu vedere spre Dunăre. În astfel de locuri se odihnesc rămășițele pământești ale unor oameni de seamă, incluzându-i și pe creatori. Unii dintre aceștia au beneficiat de recompense financiare extraordinare. Luca Giordano, un pictor recunoscut în secolul al XVII-lea, experimentat, dar cu abilități artistice modeste și nu foarte original, a lăsat moștenire imensa sumă de 300.000 de ducați de aur. Din punct de vedere financiar, Picasso (după cum vom vedea) a fost artistul cel mai împlinit care a trăit vreodată; când a murit, în 1973, averea sa din Franța (care fusese subevaluată din cauza impozitelor) valora 280 de milioane de dolari. În zilele noastre valoarea e recompensată prin conferirea de premii Nobel, prin acordarea de titluri onorifice și prin alte distincții asemănătoare. Totuși, premiile Nobel au adesea o amprentă politică inconfundabilă, iar celelalte premii par de multe ori futile – în Franța, de exemplu, se acordă mai mult de 4.000 de premii

2

Chaucer: Un om de rând din secolul al XIV-lea

Geoffrey Chaucer (1342?–1400) a fost poate cel mai înzestrat autor pe care l-a dat limba engleză. Putem spune fără ezitare că el a creat această limbă ca substanță artistică. Înaintea lui, engleza era o limbă mai mult vorbită, deși existau și unele scrieri. Chaucer a lăsat o întreagă literatură. A apărut, de altfel, la momentul istoric potrivit. Pe vremea bunicului său, în Anglia exista o variantă cultivată și o variantă populară a limbii. Engleza, cu multiplele ei forme regionale, era folosită de oamenii din clasele inferioare. Aristocrații vorbeau în franceză și scriau în latină. Eduard I și fiul său Eduard II vorbeau franceza. Înțelegeau și engleza într-o oarecare măsură, deși nu știau probabil să scrie în engleză și cu siguranță nu o foloseau. Eduard III, născut în 1312 – deci cu o generație mai mare ca Chaucer –, vorbea engleza fluent. Războiul de 100 de Ani, care începuse cu cinci ani înainte de a se naște Chaucer, a produs o ruptură profundă între Anglia și Franța, fapt ce a dus la diminuarea interacțiunilor dintre cele două culturi și la oprirea dezvoltării lor simultane. Folosirea francezei în tranzacțiile oficiale a intrat într-un declin rapid. Ascensiunea englezei ca limbă folosită în administrație a fost recunoscută formal printr-un act[i] al Parlamentului referitor la tribunale (1362), pe vremea când Chaucer era tânăr. Documentul stipula ca în toate

---

[i]) În orig. Statute of Pleading.

tribunalele cazurile prezentate instanței „să fie pledate, prezentate, adresate, dezbătute și judecate în limba engleză“[1]. În anul următor, lordul cancelar a deschis pentru prima dată sesiunea parlamentară cu un discurs în limba engleză. De asemenea, numărul locuitorilor care știau să scrie și să citească în engleză era în creștere. În timpul vieții lui Chaucer s-au pus bazele mai multor instituții de învățământ de cea mai bună calitate, în fruntea cărora se aflau școala întemeiată de William de Wykeham, Winchester College (care există și astăzi), dar și 20 de colegii de studii superioare la Oxford și Cambridge. Din secolul al XIV-lea au supraviețuit de patru ori mai multe manuscrise decât din secolul al XIII-lea. Există, de pildă, 20 de manuscrise din domeniul medical în limba engleză din secolul al XIII-lea, 140 din secolul al XIV-lea și 872 din secolul al XV-lea.[2] La moartea lui Chaucer existau în Londra aproximativ 200 de librării și legătorii de carte. Numărul „copiștilor“, un cuvânt nou, care se referea la cei ce scriau și copiau documentele, era deja uriaș – numai la Cancelarie existau 120 de copiști.[3] Bărbații (dar și unele femei) își organizau biblioteci pentru uz propriu și pentru a suplini numărul bibliotecilor din cadrul mănăstirilor, al colegiilor și al catedralelor, care era de altfel în creștere. La moartea lui Chaucer existau mai mult de 500 de colecții particulare de carte, iar prețul hârtiei scăzuse atât de repede, încât o coală in-octavo ajunsese să coste doar un penny.[4]

Chaucer și-a făcut intrarea în istorie într-un moment favorabil scriitorilor, cu toate că nu era vorba atât de o intrare propriu-zisă în istorie, cât mai degrabă de o transformare. Înainte de Chaucer exista o limbă vorbită; el a lăsat o literatură. Nimeni nu mai avusese un impact atât de mare asupra limbii scrise, nici măcar Dante, datorită căruia graiul florentin a devenit limba întregii Italii. Chaucer a știut să se facă îndrăgit. Înainte de el, literatura engleză era săracă. *Beowulf* e scris în engleza veche și e aproape incomprehensibil chiar și pentru

vorbitorii nativi, fiind de altfel un text destul de plictisitor.[i] Oamenii citesc *Beowulf* doar atunci când sunt nevoiți (pentru că li se cere la școală sau la universitate) sau când sunt plătiți (la BBC, de exemplu). *Sir Gawayn și Cavalerul Verde* e ceva mai interesant.[ii] Dintre scrierile în engleza medie, *Piers Ploughman*[iii] [„Petre Plugarul“] al lui Langland e predat și citit tot din obligație. Chaucer formează însă o categorie aparte, unică, până la apariția lui Shakespeare. Chaucer a fost și este încă citit cu bucurie și cu plăcere. Au supraviețuit peste 80 de manuscrise complete ale textelor lui, din mai multe sute – poate peste 1.000 – de manuscrise publicate în secolul al XV-lea. Multe dintre ele poartă urmele uzurii și ale trecerii timpului. Când au apărut în Anglia primele tiparnițe, Caxton[iv] a profitat de ocazie și a tipărit *Povestirile din Canterbury* nu o dată, ci de două ori. Lucrarea se retipărește de 520 de ani și a rămas și în ziua de azi unul dintre textele pe care adolescenții le încep din obligație, dar ajung să le îndrăgească. Opera lui Chaucer a întrunit de-a lungul secolelor un număr de exegeze depășit doar de Shakespeare.[5]

Dar care să fie explicația acestui fapt? Cum a ajuns Chaucer să fie considerat fondatorul literaturii engleze? Vom cerceta, în cele ce urmează, unul dintre misterele care par să însoțească actul creației, căci Chaucer nu pare să fi avut vreo calitate deosebită. Ar putea fi descris ca *un homme moyen sensuel*[v] din

---

[i]) *Beowulf* este cel mai lung poem epic în limba engleză veche, vorbită de anglo-saxoni înainte de Cucerirea Normandă (1066).

[ii]) *Sir Gawayn și Cavalerul Verde* este un cunoscut poem epic din ciclul arthurian. A fost compus în secolul al XIV-lea.

[iii]) Poem medieval englez atribuit lui William Langland (cca 1330–cca 1400).

[iv]) William Caxton a tipărit prima carte în limba engleză și a înființat prima tipografie din Anglia.

[v]) „Un om de rând“ (în fr. în orig).

secolul al XIV-lea. Cele trei portrete care i s-au făcut în timpul vieții și au constituit bazele vastei iconografii ce-i este dedicată în secolele al XV-lea și al XVI-lea (dar și după aceea) ni-l înfățișează ca pe un om vesel și un membru prosper din clasa de mijloc a Evului Mediu Târziu.[6] Era fiul unui înstărit negustor de vinuri londonez pe nume John Chaucer (1312?–1386) și a avut parte de o educație particulară aleasă. Negustorii de vinuri erau persoane cu gusturi rafinate, care călătoreau mult și întrețineau legături cu demnitarii din străinătate, mai ales în Italia, Franța, ținutul Rinului sau Peninsula Iberică. John Ruskin[i], unul dintre englezii cei mai cultivați ai secolului al XIX-lea, era la rândul lui fiul unui negustor de vinuri și fusese instruit în particular. În adolescență, Chaucer a lucrat ca paj în casa celui de-al doilea fiu al lui Eduard III, Lionel, care a devenit apoi duce de Clarence. Lionel, care era cu doi ani mai mare decât Chaucer, s-a căsătorit mai întâi cu cea mai importantă moștenitoare anglo-irlandeză a acelor timpuri, iar apoi s-a recăsătorit cu Violante Visconti, o moștenitoare italiană de rang înalt.[7] Toate aceste evenimente l-au format pe tânărul Chaucer. Cu timpul, a ajuns să se simtă confortabil în orice fel de societate, chiar și în cele mai sofisticate medii, fie acasă, fie în străinătate. Lui Lionel îi plăcea grandoarea, iar Chaucer îi aprecia preferințele. Lionel a plecat să-și pețească cea de-a doua soție în 1368, cu un alai de 457 de oameni și 1.280 de cai, iar la nuntă l-a avut ca invitat de onoare pe bătrânul poet Petrarca. Pe atunci însă, Chaucer se afla deja în altă parte. În 1359, însoțea armatele lui Eduard III în Franța, unde a fost luat prizonier și apoi răscumpărat. S-a căsătorit (probabil în 1366) cu Philippa, cu care a avut trei copii: Thomas, Louis (sau Lewis) și Elizabeth. Philippa era fiica lui sir Paon Roet de Hainault; mai important este faptul că Philippa era sora lui Katherine Swynford, a treia soție a lui Ioan de Gaunt, cel mai bogat și influent fiu al lui

---

[i]) Critic de artă, figură reprezentativă a epocii victoriene (1819–1900).

Eduard III. Prin urmare, Chaucer a beneficiat de protecția acestuia de-a lungul întregii sale cariere. A deținut mai multe poziții la Curte și în serviciul regal, fiind inclusiv membru al unor misiuni diplomatice importante, precum cele de la Genova și de la Florența (1372–1373), din Spania, Franța și Lombardia (1378). Începând cu anul 1374, a fost numit în fruntea vamei londoneze, beneficiind în această calitate și de locuință. În 1386, era cavaler al comitatului Kent, unde avea o casă și terenuri. A lucrat și ca ajutor de pădurar în localitatea Petherton din Somerset, unde a deținut, de asemenea, un domeniu. Datorită îndatoririlor sale oficiale, apare în scripte de cel puțin 493 de ori și este sau ar trebui să fie cel mai cunoscut scriitor englez al Evului Mediu. Informațiile din arhive sunt însă aride și nu ne dezvăluie prea multe, iar efortul de a descrie activitățile îndeplinite de Chaucer n-a fost decât parțial încununat de succes.[8]

Cariera lui Chaucer la Curtea lui Eduard III și a lui Richard II a cunoscut suișuri și coborâșuri. Deși legătura sa cu Gaunt i-a înlesnit obținerea anumitor posturi, a unor privilegii și a unor sume importante de bani, l-a implicat de asemenea și în politică, cu avantajele și dezavantajele ce rezultau de aici. În 1389, a fost numit în fruntea structurii ce administra construcțiile regale, devenind astfel răspunzător pentru Palatul Westminster, Turnul Londrei și opt dintre reședințele regale; anul următor i s-au dat în grijă și Capela Sf. Gheorghe, împreună cu Castelul Windsor, unde se stabiliseră cavalerii Ordinului Jartierei. Această funcție îi conferea lui Chaucer o mare putere decizională și financiară. Cu toate acestea, și-a dat demisia un an mai târziu și s-a mutat în Somerset. Să fi fost politica de vină? Se pare că da. Chaucer a avut cu siguranță de suferit în 1386, în timpul guvernării lui Thomas, duce de Gloucester, care a izgonit de la putere „banda lui Ioan de Gaunt". Acesta a fost și anul singurei referințe politice făcute de autor în poemele sale, și anume versul „Totu-i pierdut când nu avem stator-